

**Головне управління освіти і науки м. Києва
Центр моніторингу столичної освіти
Відділ аналітики та освітніх інновацій**

**Аналітична довідка
за результатами моніторингового дослідження
«Реалізація принципів наступності та послідовності у роботі дошкільних
навчальних закладів і початкової школи м. Києва»**

**Київ
2011**

Реформаційні процеси, що відбуваються в освітньому просторі, зумовлюють нагальність розв'язання комплексу соціально-педагогічних завдань, одним із яких є реалізація принципів наступності та послідовності у роботі дошкільних навчальних закладів і початкової школи.

Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні (Закон України «Про дошкільну освіту», ст. 4).

Тому дошкільний період в житті людини є одним з найважливіших етапів на шляху гармонійного, творчого розвитку її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб.

Перша освітня ланка – це дошкільний навчальний заклад, де дитина отримує досвід соціалізації, де її навчають підпорядковувати власні інтереси суспільним, засвоювати загальноприйняті норми поведінки. Попри комфортні умови, створені для дитини у дитячому садочку, її подальший розвиток залежить від наступної сходинки розвитку – початкової школи. Тому реалізація принципу наступності та послідовності є важливою складовою в організації навчально-виховного процесу, запорукою подальшого розвитку, успішності навчання, можна сказати – долі дитини.

Реалізація принципів наступності та послідовності передбачає взаємозв'язок навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу і початкової школи. Досягнення збалансованості між психофізичним та загальним розвитком дитини вимагає узгодженості, дотримання наступності та послідовності у змісті, формах і методах навчання й виховання. Саме через взаємозалежність, взаємозв'язок двох послідовних освітніх ланок досягається реалізація принципу наступності та послідовності навчання й виховання. Наступність дошкільного навчального закладу і початкової школи передбачає врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опори на нього. Досягнення дитиною такого рівня розвитку, який забезпечить умови для подальшого успішного розвитку,

виховання та навчання, започатковані в дошкільному закладі. Тому за потребою часу Центром моніторингу столичної освіти у травні 2011 року було проведено моніторингове дослідження реалізації принципів наступності та послідовності у роботі дошкільних навчальних закладів і початкової школи м. Києва.

Мета дослідження: вивчення організаційно-педагогічних умов, які забезпечують реалізацію принципів наступності та послідовності у навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати аспекти взаємодії між дошкільними навчальними закладами і початковою школою та їх педагогічними працівниками;
- 2) визначити стан методичного забезпечення в дошкільному навчальному закладі та початковій школі й чинники, які сприяють підвищенню ефективності навчально-виховного процесу;
- 3) дослідити соціально-психологічні умови наступності та послідовності між дошкільним навчальним закладом та початковою школою, проаналізувати причини неуспішності учнів у початковій школі;
- 4) вивчити аспекти наступності та послідовності в навчальних програмах та обізнаність з ними вихователів і вчителів.

Інтерпретація понять, які використовуються в дослідженні

Принцип послідовності включає логічну побудову процесу навчання й виховання. Викладання й засвоєння учнями знань у певному порядку, у певній системі, послідовний виклад матеріалу, логічний перехід від вивченого до нового матеріалу. Тобто, матеріал, що вивчається, повинен базуватися на засвоєному раніше.

Принцип послідовності у вихованні забезпечує ефективність виховного процесу; залежить від безперервності та послідовності педагогічного впливу на вихованців. Тільки послідовний вплив на вихованців може сприяти

формуванню світогляду, переконань, інтересів, морально-вольових та інших якостей.

Принцип наступності навчання і виховання забезпечує збалансованість психічно-фізичного розвитку як умову реалізації безперервної освіти.

У дослідженні взяли участь усі дошкільні навчальні заклади (ДНЗ) та загальноосвітні навчальні заклади (ЗНЗ) комунальної форми власності м. Києва, де є перші класи, за винятком навчальних закладів і шкіл-інтернатів для дітей з особливими потребами, а також шкіл – дитячих садочків (ШДС).

Кількість досліджуваних ЗНЗ становила 320, ДНЗ – 459, відповідно кількість учителів – 815 і вихователів – 918.

На підставі результатів моніторингового дослідження «Реалізація принципів наступності та послідовності у роботі дошкільних навчальних закладів і початкової школи м. Києва» можна зробити такі висновки.

Реалізація принципу наступності та послідовності навчання та виховання між двома освітніми ланками – дошкільною та середньою освітою – є важливою складовою навчально-виховного процесу.

1. Взаємодія між ланками дошкільної та загальної середньої освіти є недостатньою. Тільки 66,75 % учителів початкової школи та 75,33 % вихователів ДНЗ відповіли, що між їхніми навчальними закладами існує договір про співпрацю. Частина респондентів (22,54 % та 16,96% відповідно) відповіла, що такого договору немає, а деякі (10,71 % та 7,71 % відповідно) навіть не знають, чи існує він взагалі.

2. Початкова школа й дошкільні навчальні заклади у м. Києві не мають стовідсоткового забезпечення навчальною літературою та дидактичними матеріалами. Неукомплектованість методичної бази негативно впливає на реалізацію принципу безперервності навчально-виховного процесу. Так, 63,79 % вчителів відповіли, що їхній навчальний заклад забезпечений необхідною літературою для організації навчально-виховного процесу та тільки половина (50,00 %) – дидактичними матеріалами. Третина початкової школи частково забезпечена необхідною літературою (35,35 %) та

дидактичними матеріалами (43,84 %). Крім того 6,16 % опитаних указали, що взагалі не мають у ЗНЗ дидактичних матеріалів.

Більшість дошкільних навчальних закладів забезпечені методичною базою, необхідною для організації навчально-виховного процесу: необхідною літературою (90,97 % вихователів), дидактичними матеріалами (84,03 %) Частково мають необхідну методичну базу – 8,92 % та 15,64 % відповідно.

3. Для підвищення якості навчально-виховного процесу, на думку більшості респондентів, необхідно оптимізувати кількість учнів у класі вважає 88, 55 % вчителів, зменшити кількість дітей у групах – 75,44 % вихователів, поліпшити матеріально-технічну базу (73, 89 % і 78,30 % відповідно) та стовідсотково забезпечити педагогічних працівників методичними та дидактичними матеріалами (65,89 % учителів і 75,44 % вихователів).

4. Кадровий дефіцит, що виявляється у відсутності в ряді дошкільних навчальних закладів практичного психолога, негативно впливає на реалізацію принципу наступності дошкільної та початкової освіти, гальмує втілення у навчально-виховний процес гуманістичної парадигми освіти. Так, дещо менше половини (40,20 %) дошкільних навчальних закладів не мають психолога, а початкова школа майже стовідсотково (95,20 %) забезпечена цими фахівцями.

5. Основна причина неуспішності учнів – відсутність загальної психологічної готовності дитини до навчання, тобто недостатня сформованість навичок самостійності для переходу на новий щабель життя, а не рівень інтелектуальної підготовки. Відсутність навичок самостійності, що позначається на навчанні (61,95 %), недостатня психологічна готовність (45,32 %), стан здоров'я (40,52 %), низький рівень сформованості пізнавальної культури (22,91 %) і на остатньому місці – недостатній рівень інтелектуальної підготовки (18,35 %) – фактори, які суттєво впливають на якість навчальних досягнень учнів початкової школи.

б. Недостатньо обізнані вихователі ДНЗ та вчителі початкової школи з нормативним забезпеченням навчально-виховного процесу. Зокрема 57,02 % вчителів початкової школи знайомі з Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» та 62,56 % вихователів – з навчальною програмою початкової загальної освіти. Третина респондентів зазначила, що знайомі частково (38,67 % та 33,37 % відповідно). Проте існує незначний відсоток вчителів (4,31 %), які взагалі не знайомі з програмою дошкільної освіти, й вихователів (4,07 %), – з навчальною програмою початкової школи, що унеможлиблює реалізацію принципу наступності та послідовності.

За результатами дослідження можна стверджувати, що принцип наступності та послідовності у нормативному забезпеченні найчастіше реалізується через дублювання програм (Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» майже повторюється у програмі першого класу початкової школи).